

In terra degunt; sed in caelo conversantur. Sanctis obsequuntur legibus, et suo vite genere leges superant. Amant omnes, et ab omnibus infestantur. Ignorantur, et condemnantur. Morte afficiuntur, et vivificantur. Pauperes sunt, et multos dilant. Omnibus indigent, et omnibus abundant. Ignominia afficiuntur, et in ignominia celebrantur. Blasphemantur, et justificantur. Maledicuntur, et benedicuntur. Contumelias lacessuntur, et honorant. Beneficiuntur, et tanquam improbi puniuntur. Puniti gaudent, tanquam vivificati. A Judaeis tanquam alienigenae oppugnantur, et ab infidelibus persecutionem patiuntur: nec possunt tamen qui eos oderunt, ullam odii causam adferre.»

Tales fuere Essaei, primi scilicet Christiani Alexandriae sub S. Marco, qui Essaei dicti sunt quasi *Essai*, id est sancti, aut potius quasi חסידים *chasidim*, id est pii. Quam enim Essaei in omni conversatione fuerint sancti, ex Porphyrio jurato licet Christi et Christianorum hoste et obtractore disce, mirare et imitare. Sic enim ipse eos depingit apud Eusebium, lib. IX *De Praeparat. Evang.*, cap. 1: «Essaei Judaei genere sunt: hi alter alterum magis diligunt quam ceteri homines faciunt; et voluptatem omnem quasi vitiosam aspernantur, continentiam et integritatem animi ab omni perturbatione remotam, praecipuam putantes virtutem. Uxores non ducunt; alienos autem liberos teneros adhuc, et ad omnem aptos doctrinam adoptantes, pro suis educare, ac moribus suis stabilire solent, quod faciunt. non quia matrimonium abominantur, sed quia mulierum mores cavendos putant. Divitia omnes adeo spernunt, ut mirabilis quaedam in eis communitas sit. Nullus eorum praeter ceteros aliquid possidet, omnia eis communia sunt. Nemo alio ditior aut pauperior. Una omnibus quasi fratribus facultas est. Ungi oleo non patiuntur: quod si quis forte oleo tactus fuerit, diligenter quasi a magna macula corpus illi abstergitur: non enim molles, sed aridi atque duri esse corpore cupiunt; alba semper induuntur; electione communi quaestores et gubernatores sibi creant, et indivise in omnibus res sunt. Non habitant urbem unam, sed hinc illo facile migrant, semperque ad sequentes haerem (id est, sectam, puta religionem) suam proficiuntur, a quibus ita suscipiuntur, ut una eos semper vixisse diceres: unde fit ut proficiscentes nihil impense secum ferant. Vestem et calceos antequam omnino tempore dirumpantur, non mutant; nec emunt aliquid, nec vendunt; sed commutatione rerum utuntur, cum egeant. Nam inter eos communia quaecumque volunt, etiam nihil afferentes.»

Deinde eorum preces, opera et prandia ita describit: «Erga Deum maxima pietate utuntur. Nam antequam sol oriatur nihil eis profanum dicitur, sed patria oratione utuntur, qua solem oriri precantur, deinde a perfectis singuli ad ar-

tes operaque sua mittuntur: et posteaquam horis quinque laboraverint, ad unum rursus locum congregantur: et aqua frigida perliti, in domum veniunt, quo nemini nisi ejusdem secte introire licet. Ita mundi quasi in templum ad consensum veniunt, ubi magna tranquillitate sedentibus oratione, comedere incipit, et ferculum unum unicuique. Primus autem omnium sacerdos, facta oratione, comedere incipit, et ferculum unum putant ante orationem quidquam gustare. Cumque pransi fuerint, multo diligentius orant. Ita incipientes et desinentes laudes Dei diligenter concipiunt. Post haec vestibus, quibus prudentes quasi sacris utuntur, depositis, ad opera rursus exant: nocturnoque reversi crepusculo similiter creant, hospitibus etiam consistentibus, si qui forte affuerint; clamor aut tumultus nunquam apud eos auditur, sed ordine ita colloquantur, ut tanto eos inter se, uti ordine atque silentio mirabile videatur, cuius causa perpetua continentia est. Cibum et potus vite necessitate mensurant.»

Deinde recensio eorum juramento, quo jurant se modestiam, justitiam, veritatem, pietatem et secretum culturos, subdit: «Tanta vero tenuitate paucitatemque utuntur rerum, ut raro plus quam semel in septem diebus alvi purgatione indigent. Qua quidem ex continentia in tantam perveniunt patientiam, animique robur, ut nec equuleo, nec igne, nec alio questionum genere impelli possint, ut aut verbis legislatorem vituperent, aut illicitum quidquam comedant, quod maxime in bello, quod sibi a Romanis illatum fuit, ostenderunt: nulla enim adulatione ad torrentes unquam sunt usi, nullas lacrymas torti emiserunt; sed suaviter in doloribus videntes, et eis illudentes a quibus torquebantur, sic expirabant iucundissime, ut ad patriam redire viderentur. Firma enim haec opinio apud eos est, corpora quidem morti esse subjecta, animas vero tanquam immortales semper vivere: cumque a subtilissimo aethere dimittantur, naturali quodam delatos impetu corporis conjungi: cum vero a vinculis corporum quasi a longa servitute liberati sint, tunc summo cum gaudio altiora petere. Qua quidem vita et pietate facile fit, ut multi apud eos futura provideant, praecipue qui a sacris voluminibus et varia carnis castigatione, et Prophetarum dictis exerceantur. Haec Porphyrius de pietate ac philosophia Essaeorum testatus est.» Haec quoque Eusebius.

In hoc speculo intueri te tuosque mores, o Christiane, et si te ab eis longe abesse deprehenderit, conare eos insequi et assequi; ne illud Salviani, lib. IV *De Providentia*, in te fatigae similes quadret: «Frustra nobis de prerogativa et nomine christianitatis blandimur, qui ita agimus ac vivimus, ut hoc ipsum quod Christianus populus esse dicimur, opprobrium Christi esse videatur.» Et mox: «Ubi est lex Catholica, quam credunt? Ubi sunt pietatis et castitatis praecepta, quae dis-

cunt? Evangelia legunt, et impudici sunt; Apostolos audiunt, et inebriantur; Christum sequuntur, et rapiunt; vitam improbam agunt, et probatam legem habere se dicunt, etc. In nobis Christus patitur opprobrium, in nobis patitur lex Christiana maledictum, dum dicitur: Ecce quales sunt qui Christum colunt: falsum plane est quod inquitur se bona discere. Si enim bona discerent, boni essent. Talis profecto secta est, quales et sectatores: hoc sunt absque dubio quod docentur: sancta a Christianis fierent, si Christus sancta docuisset. Estimari itaque de cultoribus suis potest ille qui colitur. Quomodo enim bonus magister est, cuius tam malos videmus esse discipulos? Ex ipso enim Christiani sunt, ipsum audiunt, ipsam legunt.»

16. QUOSIAM SCRIPTUM EST: SANCTI KRITIS, QUOSIAM EGO SANCTUS SUM. — Id scriptum est *Levit. XX, 26*. Vide ibi dicta, et *Levit. XXVII, 28*. Sensus est, ait Didymus, q. d. «Sicut ego fons sanctitatis sum, per substantiam sanctus existens, ita vos studele participare sanctitatem quos diligo, ut sitis, sicut et ego.» Quare praclare Nazianzenus, *Lambico 15*: «Quid, ait, est sanctitas? Cum Deo consensere.» Sic Noe et Henoch ambulantes cum Deo sancti effecti sunt, *Genes. v, 24, et vi, 9*.

17. ET SI PATREM INVOCATIS EUM, QUI SINE ACCEPTIO- NE PERSONARUM JUDICAT SECUNDUM UNUSQUISQUE OPUS, IN TIMORE INCOLATUS VESTRI TEMPORE CONVERSAMINI. — Pergit S. Petrus urgere fideles, ut in omni conversatione sancti sint, ac jugiter in sancto timore Dei conversentur. variis rationibus et stimulis (1). *Prima* est hoc versu, scilicet quod ille ipse Sanctus, qui eos vocavit, sit ipsum Deum, pater et iudex quem adorant et invocant, q. d. Ergo eum ut Deum sancte colite; ut patri velut morigeri filii, sancte obedite; ut iudicem, sancte timeate: ipse enim iudicat sine personarum acceptioe, nec respicit divitem pro paupere, herum pro servo, nobilem pro ignobili, sed quemque pro meritis secundum opera ejusque iudicat. Quapropter dum hanc vitam, carnem et terram quasi advente et peregrini incolitis, in sancto timore conversamini, ac Deum quasi patrem filiali amore, vel certe ut iudicem servili timore timeate et reveremini, ut omnes ejus offensas et peccata declinetis, faciatisque omne quod ei placitum, ab eoque jussum et lege sanctum est, itaque gehennam civitatis, et aeternam in caelis hereditatem ab eo, velut timorati servi et morigeri filii nanciscamini. Hoc est quod ait *Malach. cap. 1, vers. 6*: «Filius honorat patrem, et servus dominum suum. Si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? Et si Dominus ego sum, ubi est timor meus? dicit Dominus exercituum.»

Nota: «Patrem» vocal Deum, qui communis est tribus personis, Patri, Filio et Spiritui Sancto. Hic enim est pater, id est, creator, conservator,

(1) «Et si,» id est, imo quum.

provisor, gubernator angelorum, hominum omniumque creaturarum. Sic Christus in oratione Dominica nos ita orare et ordiri jussit: «Pater noster, qui es in caelis,» *Math. vi, 9*. Ex quo loco perperam contendit Calvinus et Calviniste, Deum a nobis invocandum esse duntaxat nomine Patris, non vero S. Trinitatis, dicendo: «S. Trinitas unus Deus, miserere nobis.» Unde ipsi nomen S. Trinitatis e suis Calendariis, precibus, litanis expunxerunt. *Perperam*, inquam: nam Christus jussit nos baptizare invocando S. Trinitatem, dicendo: «Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.» Hinc S. Trinitatem invocato S. Dionysius, *De Mystica Theolog.*, cap. 1; S. Augustinus, lib. ultim. *De Trinit.*, cap. ult., et alii passim; imo tota Ecclesia in Festo S. Trinitatis, et alias saepe. Vide *Fevardianum*, dialog. 1 *Contra Calvinum*. Non sine causa viri sapientes Calvinum insimularunt arrianismi et judaismi, ut Hicinius scripsit librum hoc titulo, *Calvinus Judaizans*. Si enim non licet invocare Filium, Spiritum Sanctum, S. Trinitatem; ergo Filius non est Deus, nec Spiritus Sanctus, nec S. Trinitas. Quicumque enim est verus Deus, hunc uti adorare, ita et invocare non tantum possunt, sed et debent.

Nota secundo: Solus Filius, qua homo, erit personalis iudex iudicans omnes homines; Pater tamen et Spiritus Sanctus erunt quique iudices, quia iudicabunt per Christum hominem, sicut rex iudicat per suum praefectum. Ita S. Augustinus, tract. 21 in *Joan.* Vide Franciscum Suarez, III *part.*, *Quaest. LVII*, art. 1.

Magnus stimulus ad conversationem sanctam est timor Dei omnia cernentis, iudicantis et vindicantis. Unde Apostoli jugiter eum inculcaverunt, et praedicatoribus crebro inculcare debent. Refert S. Clemens S. Petrum dicentem: «Sic peccare poterit, si semper ante oculos suos Dei iudicium ponat?» S. Paulus vehementer idipsum timuit: «Non forte, inquit, cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar,» I *Corinth. IX, 27*; et: «Cum metu et tremore vestram salutem operamini,» *Philipp. I, 12*; et: «Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum,» II *Corinth. v, 10*, etc. «Serviamus placentes Deo cum metu et reverentia: etenim Deus noster ignis consumens est,» *Hebr. XII, 28*. Vide ibi dicta, et *Joel. III, 2*, et *Apocal. VI*, in fine, et cap. *XXI*, vers. 12, ubi Christus ait: «Ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.» Merito ergo regius Propheta: «Serve vilitate, Domine in timore, et exultate cum tremore,» *Psal. II, 11*. Quis non tremat coram Deo, coram summo iudice, coram rigido vindice, qui potest animam et corpus perdere in gehennam, in cuius manibus sunt sortes nostrae, vita et mors, caelum et infernus, aeterna nostra salus et damnatio? «Verebar omnia opera mea,

sciens quod non parceres delinquenti, » ait S. Job cap. ix, 28. Hieronymus, *epist.* 3 : « Ego, ait, peccatorum sordibus inquinatus diebus ac noctibus operor cum timore reddere novissimum quadrante, et quod mihi dicatur : Hieronymus, veni foras. » Et ad Eustochium recensens suas in eremo lacrymas, jejunia et pœnitentias : « Ego, inquit, ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaveram. » Idem ad suam eremum invitans Heliodorum, ait, eum omnes remoras superaturum, « si amor Dei et gehennæ timor animum occupet. »

Nota *tertio* : Per *incolatum* intelligit peregrinationem hujus vite. Unde græce est *παροικίας ἕνεκα*, id est, tempore modico, quo in hac vita et terra quasi hospites et advenæ peregrinamur, *q. d.* In terra estis peregrini, et per eam quasi hospites transitis ad cœlum; nolite ergo terræ illicebri capere et inhaerere, sed iis contemptis ad patriam pergite, et pertansite. Hinc parœci dicti sunt incolæ, parœcia incolarum vicinia, sive cœtus fidelium, qui ad unum idemque templum pertinent; et Parœchus dicitur est, qui iis præest, vel qui iis Sacramenta et panem Eucharistiæ administrat. Parœchus enim Romanis erat, qui hospitibus panem cœteraque ad victum necessaria suppeditabat, teste Cicerone, lib. III *ad Atticum*, *epist.* 2.

Sic incolatus sui semper erat memor David, dicens *Psal.* cxxix, 3 : « Hei mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cœdar, multum incolæ fuit anima mea! » Sic Abraham, Isaac, Jacob, omnesque Patriarchæ et Prophete in terra promissionis morati sunt tanquam in aliena, « contentes quia peregrini et hospites sunt super terram, » *Hebr.* xi, 9 et 11. Vide ibi dicta. « Quotidie, ait S. Hieronymus *ad Heliodorum*, morimur, quotidie commutatur, et tamen æternos nos esse credimus. » Seneca, lib. VI *Naturæ*, *Quæst.* cap. xxxii : « Fluit tempus, inquit, et avidissimos sui deserit, nec quod futurum est meum est, nec cum fuit; in puncto fugientis temporis pædeolo, et magni est modicum fuisse. Eleganter ille Lælius sapiens dicenti cuidam, Sexaginta annos habeo : Hos, inquit, dices sexaginta, quos non habes? »

18. SCIENTES QUOD NON CORRUPIBILIBUS. — Secundum hic stimulus Petrus adhibet fidelibus, ut in omni conversatione sancti sint, scilicet quod ad eam empi, redempti et a vana et impura in gentilismo conversatione traducti sint pretio inestimabili, scilicet sanguine et mortis Christi, Filii Dei unigeniti. Videant ergo ut in ea permaneant, ne, si ad pristina vitia redeant, sanguinem Christi proculcent, illius iram et vindictam provocent, qui hunc sui sanguinis contemptum et injuriam acerrime puniet et ulciscetur. Ita Beda : « Quanto majus, inquit, est pretium quo redempti estis a corruptione vite carnalis, tanto amplius timere debetis, ne revertendo ad corruptelam vitiorum, animam vestri redemptoris offendatis. »

DE VANA VESTRA CONVERSATIONE PATERNÆ TRADI-

TIONIS. — Græce *παροικίας ἕνεκα*, id est a *patriâ tradita*, scilicet de conversatione in lege Moysi, item in gentilismo : Judeis enim æque ac Gentibus ad Christum conversis loquitur. Judæismi traditio et conversatio vana erat, quia purificationem et sanctificationem ponebat in victimis et lustrationibus corporalibus; et quia excludebat Christi fidem et gratiam, qui sanctitatem in interna virtute constituit; et quia promulgata jam lege Christi inutilis erat, imo mortifera. Ita Cajetanus et Gagneus. Gentilium traditio vana erat, quia adorabant idola lignea et lapidea, ab eisque purificationem et bonum omne postulabant et expectabant, et quia seclabantur vanas et impuras carnis mundique illecebras.

19. SED PRETIOSUS SANGUINE QUASI AGNI IMMACULATI CHRISTI. — Sanguinis Christi, utpote Dei, pretium est infinitum, infinito ergo pretio redempti sumus. « Empti estis pretio magno, glorificate et portate Deum in corpore vestro, » ait Paulus I *Corinth.* cap. vi, 20. Vide eundem *Hebr.* ix, 13. Hoc pretium magnum est ipse Christus, totus nobis datus, totus in nostros usus expensus, ait S. Bernardus, *serm.* 3 *De Circumcis.* Porro Christum vocat « quasi agnum, » id est, similem agno in puritate, innocentia, castitate, mansuetudine, obedientia : qua quasi agnus immolatus est pro peccatis nostris. Alludit ad agnum a Judæis immolari solitum in Paschate, qui erat typus Christi immolandi pariter in Paschate. He enim debebat esse *Agnus*, id est, *irreprehensibilis* et immaculatus, *Exodi* xii, 5. Agni hujus Paschalis lana designat exemplum, lac doctrinam, caro Eucharistiæ, sanguis redemptionem, ait Thomas Anglicus. Præclare S. Paulinus, *epist.* ad *Florentium* : « idem, inquit, agnus et pastor regit nos in sæcula, qui nos de lupis oves fecit, earumque nunc ovium pastor est ad custodiam, pro quibus fuit agnus in victimam. » Rursus alludit ad *Isaia* lxxvii, 7 : « Sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tendente se obmutescet, et non aperiet os suum. »

Et *Jerem.* xi, 19 : « Et ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam, et non cognovi. » Proximius vero alludit ad testimonium Joannis Baptistæ de Christo : « Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi, » *Joan.* i, 29. Hac voce Agni gaudet alter S. Joannes Apostolus, itaque passim vocat Christum, *Apoc.* v et sequent., quibus omnibus significat, a Christo Agno Christianos omnes debere esse agnos, et agninos mores imitari, nisi fecit et re et nomine S. Agnes : Agnes enim dicitur quasi agna, ait S. Augustinus, *serm.* 401 *De Diversis*. Vere S. Ambrosius, lib. VII in *Lucam*, xii : « Bene pretiosus, inquit, dicitur sanguis Christi, quia immaculati corporis sanguis est, quia sanguis est Filii Dei, qui non solum de maledicto legis, sed etiam de impietatis morte perpetua nos redemit. »

Redemit autem non tantum solvens lityrum pro peccatis commissis, sed et a vitii statuque pravæ

vite nos transferendo ad virtutes statumque vite sancte, mutando mentem, eamque imbuendo sua gratia, que nos agat et impellat ad omne bonum. Hoc est quod ait Paulus, *Galat.* iii, 13 : « Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictio. » Et I *Corinth.* i, 30 : Christus « factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio. » Unde eleganter pique S. Ambrosius, lib. III *De Fide*, cap. iii, ostendens quantum Christiani Christo debeant : « Sapientia mea, inquit, crux Domini est : redemptio mea mors Domini est : sanguine enim pretioso redempti sumus, ut Apostolus Petrus dixit, sanguine suo quasi homo Dominus nos redemit, idemque quasi Deus peccata donavit. » Præclare S. Leo, *serm.* 3 *De Pass.* : « Inter omnia, ait, opera misericordie Dei nihil est mirabilius, nihilque sublimius, quam quod pro mundo crucifixus est Christus. »

Hinc doctus Theologi sanguinem Christi in passione effusum non fuisse separatam a divinitate, ut censuit Franciscus Mayronis in IV, *dist.* xliii, *Quæst.* 1; sed hanc mansisse cum eo, *æque ac eum corpore hypostalce conjunctum*; sanguis enim Christi fuit pretium justum et sufficiens peccatorum nostrorum, eo quod esset sanguis personæ divine, puta Verbi, quod est infinite dignitatis. Mansit ergo sanguis Verbi; ergo Verbo hypostalce mansit conjunctus. Si enim ab ea per effusionem fuisset separatus, desisset esse pretium condignum pro peccatis nostris : jam enim fuisset sanguis puræ creaturæ, ideoque limitatus et exigue dignitatis, ac proinde insufficientis ad satisfaciendum pro peccatis, quæ immensam immensi Dei continent offensam. Huc facit axioma Theologorum ex Damasceno, lib. III, cap. xxvii : « Quod Deus assumpsit, nunquam dimisit. » Ergo sanguinem semel assumptum non dimisit. Adde, si in triduo mortis Christi S. Petrus consecrasset calicem Eucharistiæ, fuisset in eo sub speciebus vini ex vi verborum consecrationis sanguis Christi : ergo fuisset in eo divinitas per concomitantiam; quia sicut caro Christi non est in Eucharistia nisi ut caro vivifica, atque adeo ut caro Verbi (ut ait Concilium Ephesinum, *epist.* ad *Nestorium*) : ita pariter sanguis ille est vivificus, atque adeo divinus et unitus Verbo. Denique idipsum definitivè Clemens VI, dicitur in *Inquisitorio*, II *part.*, *Quæst.* X, et Pius II, ut refert Sylvester in *Rosa aurea*, *Quæst.* XXX. Plura vide apud Suarez, III *part.*, tom. II, *disput.* xlvii, *sect.* 3.

Moraliter, S. Ambrosius, lib. *De Isaac*, cap. iii, pulchre docet quantam servitutem Christo emptori et hero nostro debeamus. « Nescis, inquit, quod redemerit te Christus, non emerit auro, non argento, sed pretioso sanguine agni. Ergo redemptus a Domino es, servus es qui creatus es, servus es qui redemptus es : et quasi domino servitutem debes, et quasi redemptori. » Fuit enim non qualis qualis, sed copiosa Christi redemptio, *Psal.* cxxix, 7. Unde Urbanus VI, in

Extravag. *Unigenitus*, agens de pretio et thesauro sanguinis Christi, ex quo hauriuntur Indulgentie et Jubilæa, sic ait : « Agni immaculati pretioso sanguine nos redemit, qui in ara crucis innocens immolatus, non guttam sanguinis modicum, quæ tamen propter unionem ad Verbum, pro redemptione totius generis humani sufficere, sed copiose velut quoddam profluvium noscitur effudisse. » Erat enim Christi sanguis, sanguis personæ divine, puta Verbi, hanc carnem et sanguinem hypostalce sustentantis. Toti ergo sumus et esse debemus Christi, non tantum titulo creationis, sed multo magis redemptionis. Itaque « nos nostri juris non sumus, sed Christi, qui nos emit et servavit, » ait Cyrillus, lib. IV in cap. xlv *Isaia*. Ipse enim « nos emit non aere, sed sanguine, » ait S. Ambrosius, lib. VII in cap. xii *Lucæ*. Sicut ergo Lusitani emunt mancipia Æthiopica, Itali Turcica, illaque tota sunt heri, ac quidquid agunt et operantur, id solum credit heri : sic Christus nos emit non auro, sed sanguine suo, ideoque sumus mancipia Christi, et quidquid habemus et possumus, id omne ejus est ejusque obsequio impendendum. « Christus omnes suas opes, vires, labores, spiritus pro te expendit; tu eadem tua pro illo expendes. » Felix qui Christum fortunis omnibus emit, » ait S. Nazianzenus, in *Carm.* Ita S. Paulus passim se vocat servum Christi. Ita S. Magdalena totam se Christo mancipavit. Ita S. Franciscus totus in Christo crucifixus habitabat, et Christus in eo. Ita S. Elzearius uxori eum requirenti per litteras rescripsit : « Habito, inquit, in latere Christi crucifixi, ibi me reperies, frustra alibi quesitura. »

Rursus discite hie, quam anima sit pretiosa : ejus enim pretium est sanguis, anima et vita Christi Filii Dei; illo enim quasi pretio eam emit : quam ergo animarum, quasi gemmarum prestantissimarum, quas tanti Christus apprelavit, piscationi et saluti studere debemus? utpote pro quibus Christus ex cœlo descendit, laboravit, sudavit per 34 annos, mortuus et crucifixus est; pro quibus corpus, animam, labores omnes et seipsum totum impendit. Vis videre quanti pretii sit anima tua, et ejusvis hominis etiam mendici, Indi, Æthiops? Christum vult, Deum vult, vitam enim Christi, quasi pretio, in balneo divine justitiæ apprelata et appensa est. Nec enim Angelus, nec Archangelus, nec Seraphini, nec Cherubini, nec ipsa B. Virgo putat pro hoc animæ tuæ debito satisfacere, sed solus Christus; solius enim Christi sanguis sufficiens fuit lityrum et condignum pretium ad solvenda nostra debita et peccata. Itæ nunc, stolidi mortales, ite, infelices, animam vestram tam pretiosam vendite demoni pro scutella pullis, instar profani Esau, pro vento honoris, pro venere unitus horæ, pro gutta voluplatis? dicite cum Theotimo (ut refert S. Ambrosius, lib. IV in *Lucam*), qui maluit privati

oculis perpetuo, quam momentanea venire: Vale amicum lumen, vale anima, vale celum, vale Deus, vale angelis, in aeternum vobis vale dico; in aeternum memoni me assocto, gehennae me trado, ut gutta mellis ad momentum fruatur.

Santus et sapientissimus S. Chrysostomus, homil. 11 in II ad Corinth. : « Cum, inquit, per Jesum Christum mortuum vivamus, et utique ob quem vivimus, vivere debemus. » Et S. Ambrosius, *De Elia et jejuniis*, cap. xx : « Dicito, si forte vides pugnare adversum te diaboli tentamenta: Quid mihi et tibi est Belial? Ego Christi servus sum, illius redemptus sanguine, illi me totum mancipavi. Quid mihi et tibi est? Non novi opera tua: nihil tuum quero, nihil tuum possideo, nihil tuum desidero. » Et S. Bernardus, tractat. *De diligendo Deo* : « Si totum, inquit, me debeo pro me facto, quid addam jam pro me refecto, et refecto hoc modo? Nec enim tam facile refectus quam factus. Nam qui me semel et tantum dicendo fecit, in reficiendo profecto et dixit multa, et gessit mira, et pertulit dura, nec tantum dura, sed et indigna. Quid retribuam Deo pro se? Nam etiamsi me millies rependers possem, quid sum ego ad Deum? » Idem, serm. *De Quadragesimali debito* : « O si cognovisses et tu quam multa, et quam multis debeas: videres quam nihil sit quod facis, quam nec inter minima numerandum ad comparationem debitorum tuorum. Vis scire quae et quibus debeas? Primo, Christo Jesu debes omnem vitam tuam, quia ipse vitam suam posuit pro vita tua: et cruciatus amarus sustinuit, ne tu perpetuos sustineres. Quid tibi dirum, vel durum esse poterit, cum recordatus fueris, quia ille in forma Dei in die aeternitatis suae, in splendoribus Sanctorum ante luciferum genitus, splendor et figura substantiae Dei, venit ad carcerem tuum, ad limum tuum; infixus (ut dicitur) usque ad cubitos in limo profundi. Quid non suave tibi, cum tibi collegeris omnes amaritudines Domini tui, et memoraberis primum quidem illarum infantiliu[m] necessitatum; deinde laborum quos pertulit in praedicando, fatigationum in discurrendo, tentationum in jejuniando, vigiliaru[m] in orando, lacrymarum in compatiendo, insidiarum in colloquendo, postremo periculorum in falsis fratribus, convitiis, spurcium, colaphorum, flagellorum, irrisionum, subsannationum, exprobrationum, clavorum, horumque similibus: quae in salutem nostri generis triginta et tribus annis operatus et passus est in medio terrae? quam indebita miseratio! quam gratuita et sic probata dilectio! quam inopinata dignatio! quam stupenda dulcedo! quam invieta mansuetudo, regem gloriae, pro despiciatissimo vernaculo, imo vermiculo crucifigi! Quis autem unquam tale, aut quis vidit huic simile? » Et paulo inferius : « Sicut nihil ad aliquid nullam habet comparationem, ita et vita nostra nullam habet ad vitam illius proportionem; cum illa dignior, ista

miserior esse non possit. Nec me putes rem exaggerare sermonibus: quia hic deficit omnis lingua, nec sufficit oculus vel ad intaendum tantae dignationis arcanum. Cum ergo ei donavero quidquid sum, quidquid possum: nonne istud scilicet est sicut stella ad solem, gutta ad fluvium, lapis ad montem, granum ad acervum? Non habeo nisi minuta duo, imo minutissima, corpus et animam; vel potius unum minutum, voluntatem meam: et non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficiis praevenerit, qui toto se totum me comparavit? Alioquin si illam retinero, qua fronte, quibus oculis, qua mente, qua conscientia vado ad viscera misericordiae Dei nostri, et audeo perfodere illud fortissimum propugnaculum quod custodit Israel, et istius sanguinis non guttas, sed undas a quibusque partibus corporis in meum pretium delinquere? O generatio perversa, et infideles filii, qui facietis in die calamitatis de longe venientis? ad cuius fugietis auxilium? »

AGNI IMMACULATI. — Respicit ad agnum paschalem, qui debebat esse sine macula, non coloris, sed vitii, puta esse integer et perfectus, non claudus, non caecus, non mancus, non mutilus, ut significaret Christum quaeversum in sapientia et virtute fore integrum et perfectum, sine ullo erroris defectu, aut peccati labe et macula: hanc enim significat Hebr. אֵילָן נֶאֱמָר: unde Graecum ἀμωπος, id est immaculatus, innocens, involutus, inculpatus, irreprehensus, omni reprehensione major.

ET INCONTAMINATI. — Aliqui censent Christum dici « immaculatum, » quia purus fuit a macula peccati originalis; « incontaminatum, » quia purus ab omni labe peccati actualis. Verum haec duo synonyma esse videntur, quae conglomenter S. Petrus ad auxesin, ut ostendat Christum plane et per omnia fuisse immaculatum et purum. Si tamen ea distinguere quis velit, dicit Christum « immaculatum » fuisse in se et actibus internis; « incontaminatum » vero in habitu, conversatione et vestibus externis. Macula enim qua carere debebat agnus paschalis, consistebat in vitio interno corporis, ut jam dixi; etiam vero, unde dicitur ἀμωπος, id est incontaminatus, proprie est macula coloris in veste a vino aut unguine. Unde Marcellus, in *Diocoro*, lib. I, cap. xxxix: πῶδες, ait, « sunt nota quae in vestibus herentes eas discolorant, quarum similitudine aliquando in humano vultu et reliquo corpore maculae oriuntur, nullo aut exiguo vitio summam tantum cutem variantes; » quas Pliinius videtur vocare furunculos. Quocirca Christus longe purior fuit agno paschali: hic enim erat ἀμωπος, at non ἀμωπος, poterat enim habere maculas coloris albi, nigri, rufi; Christus vero fuit tam ἀμωπος, quam ἀμωπος, id est, plane purus, carens omni macula tam coloris, quam corporis; tam externa, quam interna; tam morum, quam mentis; tam actionum, quam cogitationum.

20. PRECOGNITI QUIDEM ANTE MUNDI CONSTITUTIONEM. — « Precogniti, » id est praedestinati, ut verit[er] Syrus et Tigurina. Cognitio enim Dei hic, uti et apud S. Paulum, saepe intelligitur praefata, scilicet conjuncta cum Dei voluntate, decreto et praedestinatione. Dicit hoc Petrus, tum ut sterneret supercilium Judaeorum, qui, ut inquit S. Cyrillus, lib. 11 in *Joannem*, cap. xxviii : « Legi Mosis semper inhaerent, et virtutem nostri mysterii recipienti Patris consilio excoGITATAM arbitrantur; » tum ut declarat antiquitatem et magnitudinem amoris Dei in homines, q. d. Deus pater non ab heri, non ab initio mundi, sed ante ejus creationem ab omni aeternitate cogitavit de nobis, dilexit nos, voluit nos beare, ideoque praedestinauit Christi incarnationem et mortem, ut per eam nos sibi reconciliaret et salvaret.

Aliqui haec Petri verba extendunt ad illam Scoti, et ejus asseclarum sententiam, quae censet Christum incarnandum fuisse, etiamsi Adam non peccasset, ut scilicet Deus divitias bonitatis, sapientiae et potentiae suae per Christum angelis et hominibus ostenderet; sed Christum tunc futurum fuisse impassibilem: crux enim et mors Christi decreta fuit a Deo post praevisionem Adae peccatum, ad ejus remedium. Ratio eorum est, quia alioqui, inquit, si Christus praecise propter nos praedestinat[us] et incarnatus esset, deberet utique nobis agere gratias, nosque esse[m]us priores Christo apud Deum in ejus mente et praedestinatione, ac consequenter Christus esset gloria nostra, sicut mulier est gloria viri, ut argumentatur S. Cyrillus, lib. III *Thesauri*, cap. II. Verum haec hoc loco parerga videntur. S. Petrus enim tantum ait Christum praedestinatum esse ante mundi constitutionem, non autem ante praevisionem peccati Adae, vel ante praevisionem et praedestinationem constitutionis sive creationis mundi, quia hoc falsum est. Deus enim praedestinauit Christum ad ornamtu[m] universi; non ergo prius praedestinauit Christum, quam universum, sed posterius, aut potius simul cum mutua quadam contradependentia: decrevit enim Deus creare mundum talem, in quo labente Adamo nasceretur Christus qui eum erigeret, itaque Dei gloriam toto mundo celebraret; ita ut noluisse creare mundum, nisi cum Christo et propter Christum, ac vicissim noluisse incarnari Christum, nisi cum mundo et in mundo. Ubi enim incarnatus fuisset Christus, nisi in mundo? ubi suam gloriam per Christum patefecisset, nisi in mundo, angelis et hominibus? S. Petro succinit S. Joannes, qui *Apocal.* xiii, 8. Christum vocat agnum « qui occisus est ab origine mundi. » Et S. Paulus, qui hoc Christi mysterium vocat temporibus aeternis tacitum, et praedestinatum ante tempora secularia, « quod nunc patefactum est per scripturas Prophetarum, secundum praecceptum aeterni Dei, ad obediendum fidei, » *Roman.* xvi, 26, et ad *Timum* I, 2.

MANIFESTATI AUTEM, — per Christi incarnationem,

crucifixionem, resurrectionem, ascensionem in caelum, missionem Spiritus Sancti et praedicationem Apostolorum.

NOVISSIMIS TEMPORIBUS, — puta post quatuor fere annorum millia elapsa a creatione mundi. Causae hujus Christi tarditatis fuerunt variae. *Prima* est, dignitas et majestas Christi, quam praefato et praefigurare debebant Abraham, Moses omnesque Patriarchae, Prophetae, ac legis caeremoniae. *Secunda*, ut quo tardius, eo avidius exciperetur. *Tertia*, ut per tot annorum millia morbus et corruptio humanae naturae omne peccatorum virus evomeret, itaque liqueret quanta esset Christi necessitas, qui omne hoc malum curaret. Vide *Barradium*, lib. V *Harmon.* cap. xxxi; unde S. Paulus ait Christum venisse in plenitudine temporum, id est, cum tempora ejus incarnationi a Deo praefinita, essent evoluta et adimpleta, *Galat.* iv, 4.

PROPTER VOS, — propter omnes praedestinat[us] et natus est Christus, sed primo, ob primitivos fideles: hi enim primi Christi fructum et gratiam participarunt. Pungit S. Petrus fideles sui aevi, ut Deum et Christum adeo se amantem, sibi-que viciniam ardentem redamant: ipse enim ex tot saeculis, et ex centenis millibus illius saeculi paucos Judaeos et Gentiles credentes elegit, quibus hoc novum et recens Christum Salvatoris beneficium, puta gratiam et salutem, contulit. Unde Paulus delicias amoris sui in Christum exprimens, *Galat.* cap. II, 20 : « In fide, inquit, vivo Filii Dei, qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me. » Perinde ac si pro solo Paulo traditus et crucifixus fuisset Christus. Tantum enim Paulo profuit mors Christi, quantum profuisset si pro eo solo mortuus esset. Pie et vere S. Augustinus, lib. III *Confessionum*, cap. II : « O tu bone, ait, Omnipotens, qui sic curas unumquemque nostrum tanquam solum curas, et sic omnes tanquam singulos. »

21. QUI PER IESUM (agnum immaculatum Christum, puta per Christi passionem, merita, vocationem, praedicationem et gratiam) FIDELES ESTIS IN DEO. — Graecum ἐπίστευσατε ἀπὸ Θεοῦ, creditis in Deo (ita Syrus), vivum scilicet et verum, cum antea credidissetis in deos falsos Gentium, puta in idola et daemones (unde S. Prosper, lib. I *de Vocatione Gent.*, cap. xxiii, legit : « Qui per ipsum fideles estis in Deum, » id est, fide creditis in Deum) : declarat quod dixit « propter vos, » scilicet manifestatus est Christus, quia nimirum vos fecit fideles et cultores veri Dei. Hinc patet fidem non esse ex nobis nostrique ingenii et naturae virtus, sed esse opus et donum gratiae Christi: uti post Concilium Arausicanum et Milevitanum definit Tridentinum, sess. VI, can. 3. Christus enim est auctor et parens totius oeconomiae gratiae, quae complectitur fidem quasi principium, spem, charitatem caeterasque virtutes, ac omnia dona quibus perducimur ad salutem et gloriam aeternam, quasi ad finem et terminum redemptionis Christi.

QUI SUSCITAVIT EUM A MORTUIS. — *q. d.* Ne quis Christum respuat quasi suspensum, occisum et crucifixum pro peccatis nostris, eoco ipse mox a Deo suscitatus est ad gloriam, factusque dominus coeli et terrae, angelorum et hominum, imo per eum Deus omnes ejus fideles ad eandem gloriam suscitavit. Hoc est quod ait Paulus: « Propter quod (quia humiliavit se usque ad mortem crucis) et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, caelestium, terrestrium et infernorum, » *Philip.* II, 9.

Hoc est quod iturus ad passionem Christus oravit Patrem, et impetravit: « Clarifica me tu, Pater, apud te ipsum claritate, quam habui, priusquam mundus esset, apud te, » *Joan.* XVII, 3.

UT FIDES VESTRA ET SPES ESSET IN DEO. — *q. d.* Deus hoc fructu et fine suscitavit Christum ad gloriam, ut vos videntes et audientes eum quasi caput vestrum resurrexisset, mortem superasse suisque iter a morte ad vitam praevissis, fide firma crederetis, et certa spe speraretis vos quoque quasi membra Christi, per ipsum eandem gloriam adepturos, et ad eam resurrecturos, ideoque per eandem gratiam, dona, omniaque media ad gloriam necessaria vel opportuna consecuturos. Vere S. Leo, *serm.* 8 *De Passione*: « Crux tua, ait, omnium fons est benedictionum, omnium est causa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte. » Et nonnullis interjectis: « Cum ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in sceptrum sibi converteret potestatis, erat quidem hoc apud impiorum oculos grande ludibrium, sed manifestabatur fidelibus grande mysterium: quia gloriosissimus diaboli victor, et inimicorum virtutum potensissimus debellator, pulchra specie triumphi sui portabat trophaeum, et invictae patientiae humeris signum salutis adorandum regis omnibus inferebat. » Et *serm.* 4 *De Resurrect.*: « Ex hoc initium nobis factum est resurrectionis in Christo, ex quo in eo qui pro omnibus mortuus est, totius spei nostrae forma processit, » praesertim quia Christus vi divinitatis suae seipsum suscitavit: « Quoniam deitas, ait idem ibidem, quae ab utraque suscepti hominis substantia non recessit, quod potestate divisit, potestate conjunxit. » Et S. Athanasius, *De Incarn. Verbi*: « Revixit, ait, per suam quem in ipso erat vitam. »

22. ANIMAS VESTRAS CASTIFICANTES IN OBEDIENTIA CHARITATIS, IN FRATERNITATIS AMORE SIMPLICI EX CORDE INVICEM DILIGITE. — Omnis hisce verbis non aliud dicit, quam casto, id est pure, amore fraterno invicem diligite, servite et obedite: sed hujus dilectionis puritatem multis verbis exaggerat et representat. Singula ergo pondus habent, quare singula expendamus. Suppono omnia haec pendere ab illo *propter quod*, vers. 13: ibi enim incipit altera capituli pars, scilicet ethica, quae hucusque, imo ad finem ca-

plis protenditur, qua S. Petrus de more varia dat virtutum precepta, vel monita, *q. d.* « Propter quod, » vel *itaque*, ut hereditatem incorruptibilem, de qua disserui, assequamini, succingite lumbos mentis, et animas vestras castificantes invicem diligite, etc.

Primo, « castificantes, » graece *ἁγιαστέρας*, quod alludit ad vocem agni, *q. d.* A Christo agno immaculato progeniti, estote agni immaculati, et agnizate, id est, castificate et purificate animas vestras. Hinc Christus ait S. Petro: « Pasce agnos meos, » *Joan.* XXII, 15. Rursus *ἁγιαστέρας* est praeteritum, *q. d.* « Cum castificaveritis. » Sed Hebraei saepe commutant tempera, vel ampliant: sub « castificaveritis » ergo intellige castificetis, vel castificate, *q. d.* In baptismo cepistis vos castificare et purificare; at pergitte, et continuo magis et magis per obedientiam charitatis vos castificate et purificate. Porro castitas haec a multis proprie capitur pro virtute castitatis, quae comprimit luxuriam. Hinc sanctimonialis ob professionem castitatis vocantur « Castimoniales » a S. Augustino in *Psalm.* LXXIII. *Secundo* et genuine, castificatio haec est purificatio affectionum animae, praesertim amoris, quae fit per charitatem, sive amorem divinum. Castitas ergo hic vocatur puritas affectionis, intentionis et amoris, ut patet ex sequentibus, *q. d.* Castificate, id est, castigate et purificate vestrum amorem et affectum ab omni impuritate, facite ut amor vester purus sit et sincerus, non quaerens sua, sed Dei et proximi commoda. Hoc est quod ait Joannes, *epistola* I, cap. III, vers. 3: « Omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificatus sicut et ille sanctus est; » ubi graece idem est verbum quod hic, scilicet *ἁγιαστέρας*. Unde S. Augustinus, *tract.* 5 *in epist.* S. Joannis, vertit, *castificat semetipsum, sicut et ipse castus est* (1).

Secundo, « obedientia charitatis, » graece *ἀπαρέτης*, id est *veritatis*, primo, accipi potest fides et obedientia qua credimus et obedimus Evangelio quasi legi veritatis et charitatis. Unde Vatablus vertit, *qui animas vestras purificastis obediendo veritati*; et Syrus, *cum sanctificaveritis animas vestras per obedientiam veritatis, et fueritis pleni charitate*. Sic Paulus ait, *Galat.* III, 1: « O insensati Galatae, quis vos fascinavit non obedire veritati? »

Secundo, « obedientia charitatis » id est obedientia filialis ex amore, non servilis ex timore: « Haec enim est necessitatis, illa charitatis, » ait S. Bernardus, *tract.* *De Praecepto et dispens.*, cap. IX, quae non certis astricta limitibus, » voti et professionis, fertur largiori voluntate in latitudine charitatis, et ad omne quod injungitur spontaneo vigore liberalis alacrisque animi, modum non considerans, in infinitam libertatem extenditur.

(1) Desumpta videtur similitudo a lustrationibus lege Mosaeica praescriptis, quae fiebant ablatione corporis et vestium. De Christianis autem Petrus ait: Puras et sanctas redidit sunt animae vestrae, non observatione lustrationum Mosaeicarum, sed in obedientia charitatis.

stem, *serm.* *De S. Andrea*: « Sola est charitas, inquit, quae obedientiam gratam facit, et acceptabilem Deo commendat. » Porro haec obedientia castificat animam, quia dum anima per humilem obedientiam subdit se Deo et legi, meretur ut ei vicissim subdatur corpus. Ita S. Augustinus in *Psalm.* CXLIII: « Tu Deo, inquit, tibi caro. Quid justius? quid pulchrius? Tu majori, minor tibi: servi tu ei qui fecit te, ut tibi serviat quod factum est, propter te: si autem contemnis tu Deum, numquid subijcietur tibi caro? Qui non obtineras Domino, torqueris a servo. » Ita Asceta docent efficax modum ad conservandam castitatem esse humilitatem et obedientiam, qua quis suo superiori plene obediat. Sic enim pro congrua mercede accipiet a Deo obedientiam carnis, ut illa pariter subijcietur menti et spiritui: obedientia ergo carnis, puta castitas, est filia obedientiae mentis.

Tertio, « obedientia charitatis » magis proprie et pertinenter ad propositum S. Petri, est obedientia et subiectio qua fidelis in omnibus subdit se legi, dictamini et impulsui charitatis, ut quidquid facit, faciat ex dicto et ductu charitatis, ac praesertim qua quis per fraternam charitatem fratri se subijcit, ei se accommodat, ei consulere satagit, ejus nutus sequitur, ejus commoda capat, ut idem sit, obedire charitati, quod « per charitatem spiritus servire invicem, » *Galat.* V, 23, et: « Subijci invicem in timore Christi, » *Ephes.* V, 21. Ita se explicat S. Petrus, cap. II, vers. 13, dicens: « Subijci igitur estote omni humanae creaturae propter Deum. » Huic enim legi charitatis, utpote legi Christi, subdidit se quis christianus in baptismo, dum amplexus est christianismum: hic enim est lex et professio charitatis. Quare si quis roget: Quid est religio Christiana? recte respondebis: Est religio et obedientia charitatis, in qua omnes profitentur se studere et obedire charitati. Huc ergo spectat tota sententia S. Petri, nimirum ut incoleat fidelibus charitatem fraternam, qua alter alteri serviat, se subijcit et obediit, ut ejus commodis et saluti consulat.

Hinc patet quod charitas sit castratio, puta castificatio omnium amorum et appetituum, veraque et plena castitas animae: charitas enim castrat et resecat amorem proprium, et amorem carnis et mundi, puta amorem proprii honoris, lucri, voluptatis, quae est animae impuritas, quia eam multis vitiis maculat et conspurcat. Rursus charitas omnia metitur amore Dei, omnia ordinat et operatur ex amore Dei: quare omnis ejus actio pura est, sancta, spiritalis et deiformis, utpote manans ex amore Dei, eoque directa et regulata. Quocirca Graeca addunt *διὰ τῆς ἀγάπης*, id est, *per Spiritum*, quia charitas diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum facit hominem spiritualement et purum, omniaque ejus opera spiritalia et pura, *q. d.* Jubeo vos castificare animas vestras; at, ne putetis vos vestris viribus id posse pra-

stare, addo « per Spiritum, » ut doceam vos nihil vobis arrogare, sed omnia Spiritui Sancto tribuere, ejusque opem implorare. Aliqui « spiritum » jungentes « fraternitatis, » quae sequitur, vertunt « per spiritum fraternitatis: » quia spiritus amoris fraterni castificat et purificat omnia nostra opera circa proximum, omniumque cum eo conversationem. Merito ergo S. Leo, *serm.* 8 *De Quadrag.*: « Charitas, inquit, robor est fidelis, fides fortiludis est charitatis; » fides enim roborat charitatem, et charitas fidem, una alteri jungi debet, nec separari.

Denique S. Basilus in *Regul. brevior.*, interrogatione 115: « Quomodo, inquit, alii aliis obedientiam inter nos prestabimus? » Respondeo: « Tanquam servi adus domos, convenienter illi precepto Domini: Qui vult in vobis esse magnus, sit omnium ultimus, et servus omnium, *Marci* cap. X. Quibus verbis adjungit quod nos efficacius etiam possit promovere: Sicut Filius hominis non venit ut ministrat ei, sed ut ministraret. »

Tertio, « in fraternitatis amore, » graece *ἐν φιλadelphίᾳ*, id est, *in charitate fraterna*, quia Christiani sese invicem quasi filios Christi et fratres inter sese fraterno amore diligere debent, et olim diligebant, adeo ut se merito passim vocarent fratres: hanc *φιλadelphίαν* suis reliquit Christus, *Joan.* cap. XIII, vers. 34. Unde eam impense fidelibus commendat S. Petrus, S. Paulus, S. Joannes et S. Jacobus. Graece est *ἐν φιλadelphίᾳ ἀγαπᾶτε*, id est, *in amorem fratrum non hypocriticum, non fictum et simulatum, sed a simulatione alienum, simplicem, verum et sincerum.* Sensus est, *q. d.* Cum castificaveritis, id est purificaveritis animas vestras, obediendo charitate per sincerum amorem fratrum. Hic enim sincerus amor defricabit ab anima omnem hypocritismum, omnem simulationem, omnem avaritiam, omnem amorem proprium, omnem cupiditatem, omnem ambitionem, ac pure quaerit id quod placitum est Deo, et proximo utile ac salutare.

Ubi nota: *ἵνα in fraternitatis amore* potest referri tam ad castificantes (et eo videtur referre Graeca, *q. d.* Castificantes animas per fraternitatis amorem, quasi per sal et nitrum animarum: ita Vatablus), quam ad *invicem diligite*, *q. d.* Diligite invicem *φιλadelphίᾳ*, id est amore fraternitatis, id est fraterne, diligite invicem quasi fratres et filios Christi. Vere Isidorus: « Qui a fraterna, inquit, dilectione secernitur, a divina participatione privatur. » Et S. Ambrosius (vel potius S. Maximus), *serm.* 9: « Major, ait, est fraternitas Christi, quam sanguinis: sanguinis enim fraternitas similitudinem tantummodo corporis refert, Christi autem fraternitas unanimitem cordis amicitiae demonstrat, sicut scriptum est: Erat credendum cor unum et anima una. Vere ergo frater ille est, qui tam corpore, quam unanimitem germanus est. Verus, inquam, frater est, ejus idem spiritus et voluntas in fratre est. Melior est igitur fraternitas

sanguinis fraternitatis Christi: quoniam interdum illa sibi inimica est, Christi autem fraternitas sine intermissione pacifica est. Illa inter se communia cum emulatione dividit, hæc etiam cum gratulatione communicat. Illa in consorcio sæpe despiciet germanum, hæc assumit frequentem alienum. » Illic ergo fraternitatis amor est centrum, basis, columnæ Ecclesie, et quasi anima christianismi; ejus vero odium et invidia, est utriusque clades et ruina. Quocirca vere Christophus Varsevicius scripsit hoc paradoxon: « Christianorum de Christianis parva cadit victoria victa, » in quo ostendit Turcam ad tantum imperium exorivisse non alia ratione, quam per Christianorum dissidia, idque per retates et regna singula ex historiis ad oculum demonstrat.

Quarto, « simplici: » nulli $\tau\acute{o}$ simplici referunt ad corde, ut respondeat Græco $\kappa\alpha\tau\alpha\kappa\alpha\rho\tau\acute{\iota}\varsigma$, id est puro; unde sic vertunt, ex corde invicem diligite. Verum ex Græco liquet referendum esse ad $\tau\acute{o}$ in amore fraternitatis, itaque sententia tota sic disponenda est, « animas castificantes, etc., in fraternitatis amore simplici, ex corde invicem diligite; » $\tau\acute{o}$ enim simplici respondet Græco $\kappa\alpha\tau\alpha\kappa\alpha\rho\tau\acute{\iota}\varsigma$, id est, non ficto, non fucato, sed simplici et sincero amore, ac consequenter ex corde imo et toto (unde Græca addunt $\kappa\alpha\tau\alpha\rho\tau\acute{\iota}\varsigma$, id est puro) invicem diligite. Simplici ergo amore diligit, primo, is qui diligit sine hypocritis, non fide, sed vere et ex corde. Simplex enim dicitur quod caret compositione, partitione et mixtione. Simplex ergo cor est, quod amorem quem lingua præfert, corde gerit et re fert; qui enim verbis amorem ostendat, corde odium fovet, complicatum et quasi duplex habet cor, unum in ore, alterum et contrarium in pectore. Secundo, qui non accipit personas: ita Syrus; qui scilicet non præfert divitem pauperi, familiarem extraneo, nobilem ignobili, sed æqualiter diligit omnes, juxta legem tamen et ordinem charitatis. Tertio, qui non suum, sed fratris commodum quærit: simplex enim amor recta tendit in amatum, nec reflectitur aut retorquetur in seipsum. Id enim facere « negotiatio est, non amicitia, » ait Seneca, *epist.* 4. Quarto, qui candidus est et apertus, non fucatus, ut si quid in fratre displicet aperte dicat, et candidè eum moneat. Quinto, qui fratrem diligit ad bonum, et in bono, non in malo, qui scilicet non favet, nec fovet illius vitia, sed virtutes; qui non adulatur ejus cupidinibus, sed eas redarguit, eisque resistit, ac strenue proximi salutem et perfectionem in omnibus procurat, puta qui diligit fratrem in spiritu, non in carne, in Domino, non in demone, in charitate, non in voluptate. Sexto, qui quod verbis dicit, rebus exhibet, juxta illud S. Joannis I, cap. III, vers. 18: « Filii, non diligamur verbo, neque lingua, sed opere et veritate. » Veritas enim simplex est, mendacium duplex. Septimo, qui non tantum carit invidia, sed omnia sua liberalitè communicat, juxta illud Pauli:

« Qui tribuit in simplicitate, » Rom. XII, 8; et: « Ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, » II Cor. IX, 11. Vide ibi dicta. Nam, ut ait S. Leo, serm. 40 De Quadrage: « Incremento discescent proprio, qui profectu letantur alieno. » Simplici ergo amore præditus in bonis proximi gaudet et hilarescit, quasi in suis; non dolet, non tristatur, non rugat frontem, sed exporrigit, eaque augeri optat et promovere satagit.

Audi S. Bernardum simplicitatem varie definientem, tract. De Vita solitaria: « Animalitas ad Deum conversa, inquit, fit sancta simplicitas, hoc est eadem semper circa idem voluntas, sicut fuit in Job, qui dictus est simplex et erectus, ac timens Deum. Proprie enim simplicitas est perfecta ad Deum conversa voluntas, unam petens a Domino, hanc requirens, non ambiens multiplicari in saeculo. Vel est simplicitas in conversatione, vera humilitas, scilicet virtutis magis conscientiam amplectens, quam famam, cum non refugit vir simplex videri stultus in saeculo, ut sit sapiens in Deo. Vel simplicitas est sola ad Deum conversa voluntas, sed nondum ratione formata, ut amor sit, id est, formata voluntas; nondum illuminata, ut sit charitas, hoc est, amoris juvenilitas. Simplicitas ergo initium liquet in seipsa habens creaturae Dei, hoc est, voluntatem simplicem et bonam, quasi futuri boni hominis informem materiam, in primordio conversionis suae offert auctori suo eam formandam, ac jam timore Dei incipientem operari in eo omnem virtutum plenitudinem, dum per justitiam defert majori, per prudentiam non credit se sibi, per temperantiam refugit discernere, per fortitudinem totum se obedientie subjicit, non discernenda, sed adimplenda. »

Quinto, « diligite attentius; » Græco $\epsilon\upsilon\sigma\tau\epsilon\iota\alpha$; Vatablus, *impense*; Clarius, *intense*; alii, *contententer*; alii cum Syro, *vehementer*, quod Hebraei dicunt בְּרַחֲמֵי *bimod.* Turrianus, lib. IV De Dogmat. *Charact.*: « extense, » inquit, scilicet ut dilectio nostra se extendat ad aliud saeculum, puta ad animas in Purgatorio, ut eas suffragiis juvenis. Rursum, ut extendat se ad quamvis hominum conditionem et sortem, utque tam diligit proximum in rebus adversis, quam prosperis; imo magis ei tunc optuletur, cum magis ope indiget; *intense*, Græce valde significans est: idem enim valet quod $\epsilon\upsilon\sigma\tau\epsilon\iota\alpha$, *vehementer*, id est, *omnibus virtutibus, impense, vehementer*, toto animo, prolixè, liberaliter, profuse. Talem ergo charitatem erga fratres possit S. Petrus.

Vere S. Leo, serm. 1 De Jojano X mensis: « Dedit, ait, nobis majores diligendi proximum causam Christianæ gratiæ latitudo, que se per omnes partes totius orbis extendens neminem despectat, dum docet neminem negligendum, etc., sive illi hostes sint, sive socii, sive liberi, sive servi. Unus enim nos conditor finxit, unus nos creator ani-

mavit, eodem cuncti celo et aere, isdem utimur diebus et noctibus. » Ratio est, quia cor simplex et purum Christiana charitate doctum, in proximo unum Deum Deique imaginem spectat, eumque diligit quasi aliquid Dei, quasi Dei opus et penium, quasi Dei filium et heredem ad cernendam celestem ejus hereditatem secum ab eterno prædestinatum, et in tempore vocatum, electum et adoptatum.

Diligite ergo invicem « attentius, » id est, intensius et impensius, hoc est, intense et impense. Latini enim sæpe sumunt comparativam pro positivo, ut significant anxiosim. Sic latine dicitur attentus ad rem, qui diligens est, sedulus, sollicitus ut opes suas servet et augeat. Ita Cicero, act. 3 in Verren: « Qui in re, inquit, adventitia atque hereditaria tam diligens, tam attentus esset. » Et Horatius, II Sermon. satyr. 1:

Verba per attentam (intentam) non ibunt Cæsaris aurem.

Quintilianus, lib. V, cap. XIV: « Erit judex circa jus nostrum an spe modestè attentior. » Attendo enim idem est quod mentis in rem tendo, eique intendendo. Terentius, *Heaut.* I: « Ita attente illorum officio fungere. » Denique « attenta vita » a Cicerone, *pro Roscio Amer.*, vocatur vita diligens, curiosa, operosa. Vide ergo quam interpres Noster non tantum sit fidelis, sed et latinus, imo elegans. Perperam itaque nonnulli eum barbarie insimulant.

Sensus ergo totius hujus versus est, q. d. « Castificantes, » id est, partim castificastis, hoc est purificastis, animas vestras in baptismo, partim in dies eas magis castificare debetis obediendo charitati, ejusque legi, dictamini et impulsui per amorem fraternum, eumque simplicem, id est, purum et sincerum, non simulatum et fictum, atque ita ex vero imoque corde invicem diligite impense, intense et extense.

23. RENATI NON EX SEMINE CORRUPTIBILI. — Dat causam cur Christiani debeant fraterno amore invicem diligere, ut dixi versu præcedenti, quia scilicet omnes fratres sunt, renati ex eodem semine verbi Dei et Evangelii Christi, ac consequenter quasi filii Christi omnes hereditatem ejus incorruptibilem, de qua dixit initio capitis, sperant, ad eamque aspirant; ac re ipsa assequuntur, si filiationem hanc et amorem fraternitatis conservent, q. d. Mementote, o Christiani, vos in baptismo Christi regeneratos, ac per novam mysticam et spiritualem nativitatem renatos esse factos filios Dei: ergo vivite digne tanta nativitate et filiatione divina, ac impense invicem velut fratres in Christo, fide, Ecclesia, gratia et gloria diligite. Renati itaque estis non ex semine humano et corruptibili, « sed » divino et « incorruptibili, » puta « per verbum Dei vivi. »

Semen ergo hoc incorruptibile est verbum Dei, puta Evangelium ejusque prædicatio; aut magis precise, semen hoc est inspiratio divina, sive gratia præveniens, qua Deus mentem, dum per au-

rem verbum Dei audit, excitat ad fidem, penitentiam et novam vitam: hisce enim actibus quasi dispositionibus in anima positis illico Deus infundit gratiam sanctificantem, qua regeneratur, finisque filii Dei, sicut positus in embryone dispositionibus requisitus, illico Deus infundit animam rationalem, qua generatur et nascitur homo. Sic *Math.* cap. XIII, Christus multis parabolis docet verbum Dei esse semen. Porro verbum Dei est incorruptibile, tum respectu cause efficientis, puta loquentis, quia Deus et Christus qui illud proloquitur, est incorruptibilis; tum ratione subjecti, quia scilicet hominem quem regenerat facit incorruptibilem, ut scilicet quasi filius Dei adeat hereditatem ejus incorruptibilem, juxta illud Christi, *Joan.* cap. III, vers. 5: « Quod natum est ex carne, caro est: quod natum est ex spiritu, spiritus est. » Significat ergo Christus, eamque ac Petrus hic, duplicem esse hominis nativitatem, unam ex carne carneam et corruptibilem, alteram ex Spiritu spiritualem et incorruptibilem.

Secundo, nonnulli per « verbum Dei vivi » accipiunt verbum sive formam sacramenti Baptismi: « Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, » et aliorum Sacramentorum. In baptismo enim aqua est materia quasi mater, verbum est forma quasi pater, quæ regenerant baptizatum in Filium Dei. Unde baptizatus vocatur « lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus Sancti, » ad *Timum* III, 3; et *Ephes.* V, 26: « Lavacrum aquæ in verbo vite, » id est per verbum, puta formam baptismi vivificantem, vitamque gratiæ baptizato aspirantem. Et S. Dionysius, *Eccles. Hier.*, cap. III, baptisterium vocat *πύργος υδατος*, id est, « matrem adoptionis et filiationis. » Hoc est quod ait Christus, *Joan.* III, 5: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. » Unde S. Chrysostomus, hom. 23 in *Joan.*: « Quod matrix, ait, est embryoni, hoc fidelis est aqua, siquidem in aqua fingitur et formatur. » Et hom. 6 ad *Coloss.*: « In baptismo, ait, homo a Spiritu Sancto fingitur et componitur, sicut Christus in utero Virginis. » Præclare vero S. Leo, serm. 3 De *Nativitate*: « Factus est homo, inquit, nostri generis, ut nos divinæ naturæ possemus esse consortes. Originem quam sumpsit in utero Virginis, posuit in fonte baptismatis. Dedit aquæ quod dedit matri: virtus enim Altissimi et obumbratio Spiritus Sancti quæ fecit ut Maria pareret Salvatorem, eadem facit ut regeneret unda credentem. » Verum prior sensus germanior est. Nam verbum Dei absolute positum significat Evangelium; verbum vero lavacri vel baptismi, significat formam baptismi, juxta illud S. Augustini, tract. 80 in *Joannem*: « Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum; non quia dicitur, sed quia creditur. »

Tertio, nonnulli per « verbum Dei » accipiunt Christum, qui est Verbum Patris permanentem æternum; per Christum enim Christique gratiam

baptismum regeneramur in filios Dei: sed hæc regeneratio fit mediante prædicatione et fide. Quare hic sensus in primo includitur, estque genuinus et sublimis, præsertim quia in regeneratione et adoptione hæc celestis non tantum datur nobis gratia Christi, sed et personaliter ipse Christus, æque ac Pater et Spiritus Sanctus, ut vere simus «divine consortes naturæ» per ipsam deitatem, quæ nobis communicatur, et in anima nostra quasi in templo inhabitat, de quo plura II Petri 1, 4.

Moraliter nota quanta sit dignitas hujus regenerationis qua renascimur filii Dei. Audi Christum, Joan. cap. 1, vers. 12: «Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.» Audi S. Chrysostomum in cap. vi ad Galatas: «Natura nostra que senio peccati inveteraverat, repente baptismi lavacro renovata est, non aliter quam si denovo esset condita.» Audi S. Cyrillum Alexandrinum, lib. II in Joan., cap. XIII: «Natum ex Spiritu spiritum hominis dicimus, non quia ex eo secundum naturam est, sed quia per ipsum ad Deum reformati ac proprio ejus caractere insigniti, ad suam, ut sic dixerim, qualitatem animo transfusamur.» Audi S. Basilium, hom. De Baptismo: «Sicut quod secundum carnem natum est ex aliquo, tale est quale id ex quo natum est: ita et nos ex Spiritu nati spiritus sumus.»

Quocirca Christiani jam baptismo renati et filii Dei effecti, cogitent se mortuos peccatis, vivere debere Deo secundum spiritum instar angelorum. «Per baptismi operationem, ait S. Ambrosius in cap. XXIII Numer., moriuntur homines culpæ veteri et iniquorum operibus, ut in novitatem vite in consortio justorum transfigurati, in eorum mores resurgant.» Et Optatus Milevitanus, lib. V Contra Parmenium: «Est, ait, baptismus virtutum vita, criminum mors, nativitas immortalis, celestis regni comparatio, innocentie portus, peccatorum naufragium.» S. Cyprianus, lib. II, epist. ad Donat.: «Postquam, ait, undæ genitalis auxilio superioris ævi labæ detersa, quod prius difficile videbatur, geri posse, quod impossibile putabatur ut esset; agnosceret terrenum fuisse, quod prius carnaliter natum delictis obnoxium viveret; Dei esse cepisse, quod jam Spiritus Sanctus animaret. Scis ipse quid detraherit nobis, quidve contulerit ista mors criminum, vita virtutum, etc., ut quis expiatus et purus nulla incensantis inimici labæ captiur, ut in omnem grassantis adversarii exercitum imperioso jure dominetur.» Et sub finem: «Una igitur placida et fida tranquillitas,

una solida et firma securitas, si quis ab iniquitatis sæculi turbulibus extractus, salutis portus statione fundatus ad cælum oculos tollat a terris, et ad Domini cælum admissus, ac Deo suo jamento proximus, quidquid apud ceteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, infra suam jacere conscientiam gloriatur. Nihil appetere de sæculo potest, qui sæculo major est.»

ET PERMANENTIS IN ÆTERNUM. — q. d. Sicut Deus est æternus, et permanet in æternum; ita et verbum Dei, ex eoque nostra regeneratio, adoptio et filiatio est æterna, permanetque in æternum. Unde S. Paulinus, Natali 2 S. Felicis, Christum alloquens ait:

In te composita mihi fixa sit anchora vite.

Et Nazianzenus in Distichis:

Ut statua in medio tibi pectore corporis expertus
Sis Deus, huic templum construe mente tua.

24. QUIA OMNIS CARO UT FORNUM, ETC., VERBUM AUTEM DOMINI MANET IN ÆTERNUM.—Probat fã quod dixit, scilicet verbum Dei esse incorruptibile et permanere cum Deo et in Deo in æternum, ex Isaia, qui cap. XI, vers. 6, ait, omnem carnem omnemque hominem instar fœni exarescere et mori, verbum autem Domini manere in æternum. Locum hunc explicui in Isaia, quare ibi dicta hic non repetam, nec actum agam. Dicit hoc Petrus, ut fideles avocet ab amore carnis et mundi, omniumque rerum terrenarum, itaque traducat ad simplicem amorem Dei et proximi. Stimulus ejus est, quod res terrenæ perpetuo fluant, illicoque transeant, juxta illud Psal. cxi, vers. 12: «Dies mei sicut umbra declinaverunt, et ego sicut fœnum arui; tu autem, Domine, in æternum permanes.» Vnde S. Augustinus, tract. 7 in Joan., ait: «Lætitia sæculi vanitas est; cum magna expectatione speratur ut veniat, et non potest teneri cum venerit. Iste dies qui letus est, cras utique non erit. Transeunt omnia, evolvunt talia! Omnis quippe caro fœnum, et omnis gloria ejus ut flos fœni. Filii ergo hominum, ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium? Vidit hoc per umbram, sed tenuem et obscuram, Plinius secundus, qui lib. II, epistola 4, deflexus mortem Virginii Rufi consulit: «Si tamen, ait, fas est aut flere, aut mortem vocare, qua tanti viri mortalitas magis finitur, quam vita est. Vivit enim, vivetque semper in memoria hominum.» utinam Dei, si salutis sit capax!

25. HOC EST VERBUM QUOD EVANGELIZATOR EST IN VOS, — id est, vobis. Ita Syrus, q. d. Hoc Isaia verbum est verbum Evangelii de Christo, ejusque redemptione, vocatione, fide, gratia, salute et gloria quam vobis attulit. Vere de hujus verbi fide crediti efficacia S. Leo, serm. 2 De Ascens.: «Hanc fidem, ait, Domini ascensione auctam, et Spiritus Sancti munere roboratam, non vincula, non carceres,

non exilia, non famas, non ignis, non laniatus ferarum, non exquisita persequentium crudelitibus supplicia temeruerunt. Pro hac fide per universum mundum non solum viri, sed etiam fe-

minæ; nec tantum impuberes pueri, sed etiam tenere virgines, usque ad effusionem sui sanguinis decerant. Hæc fides demonia eiecit, ægritudines depulit, mortuos suscitavit.»

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Post catechesin dogmaticam mysteriorum et doctrinæ Christi, pergit ad ethicam virtutum ex morum Christianorum, instruendo fideles jam per baptismum renatos, quibus virtutibus, quasi cibis, ali et crescere debent in virum perfectum in Christo: nimirum primo, ut sicut modo geniti infantes rationale, sine dolo lac concupiscant. Secundo, ut magnitudinem vocationis suæ æstiment, et juxta eam condigne vivant, offerendo Deo spirituales hostias, quasi genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, vers. 4 et sequent. Tertio, vers. 11, ut quasi peregrini abstineant a carnalibus desideriis. Quarto, vers. 13, ut suis principibus et heris, licet Ethnicis et discolis, obedientiam debent exhibeant. Quinto, vers. 19, ut patienter sustineant persecutiones et afflictiones quaslibet exemplo Christi, qui quasi agnus tradidit se Judæis ad crucem et mortem.

1. Deponentes igitur omnem malitiam, et omnem dolum, et simulationes, et invidias, et omnes detractiones, 2. sicut modo geniti infantes, rationale, sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem. 3. Si tamen gustatis quoniam dulcis est Dominus. 4. Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum et honorificatum: 5. et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum. 6. Propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: et qui crediderit in eum, non confundetur. 7. Vobis igitur honor creditibus, non creditibus autem lapis, quem repronaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli, 8. et lapis offensionis et petra scandali his, qui offendunt verbo, nec credunt in quo et positi sunt. 9. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum. 10. Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei, qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti. 11. Charissimi, obsecro vos tanquam advenas et peregrinos abstinere vos a carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam. 12. Conversationem vestram inter Gentes habentes bonam: ut in eo, quod detrahet de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum in die visitationis. 13. Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: sive regi quasi præcellenti: 14. sive ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero honorum: 15. quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam: 16. quasi liberi, et non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut servi Dei. 17. Omnes honore et fraternitatem diligite, Deum timete: Regem honorificate. 18. Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam discolis. 19. Hæc enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injuste. 20. Quæ enim est gloria, si peccantes, et colaphizati suffertis? Sed si benefacientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. 21. In hoc enim vocati estis: quia et Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus. 22. Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus: 23. qui cum malediceretur, non maledicbat: cum pate-